

Thema
gedragsproblemen
bij pleegkinderen

Gedragsproblemen in pleegzorg

Inleiding

Pleegkinderen vertonen duidelijk meer gedragsproblemen dan kinderen in de algemene populatie (Vanschoonlandt, Vanderfaeillie & Van Holen, 2012; Holtan, Ronning, Handegard & Sourander, 2005). 27-45% van de pleegkinderen vertoont internaliserende en 33-60% externaliserende gedragsproblemen (Heflinger, Simpkins & Combs-Orme, 2000; Sawyer, Carbone, Searle & Robinson, 2007). Externaliserend probleemgedrag uit zich bijvoorbeeld in druk gedrag, driftbuien, slecht luisteren of driftbuien, terwijl internaliserend probleemgedrag zich kan uiten als zich terugtrekken, angstgevoelens, slecht slapen/eten... (Hassink-Franke, Oud, & Beeres, 2015).

Gevolgen

Gedragsproblemen zorgen voor extra belasting voor het pleeggezin (Bastiaensen, 2001; Jones & Morrisset, 1999; Van Holen, Vanderfaeillie & Trogh, 2007) verminderen het welbevinden van het pleeggezin (Whenan, Oxlad, Lushington, 2009) en kunnen het opvoedgedrag van de pleegouders negatief beïnvloeden (Vanderfaeillie, Van Holen, Trogh & Andries, 2012; Vanderfaeillie, Van Holen, Vanschoonlandt, Robberechts, Stroobants, 2013). Zo leiden gedragsproblemen bijvoorbeeld tot meer afstandelijkheid, minder steunend gedrag, meer regels, meer autoritaire controle en inconsequent straffen (De Baat et al., 2015; Farmer, Moyers, & Lipscombe, 2004; Leathers, 2006; Strijker & Zandberg, 2005; Kerker & Dore, 2006), en zorgen internaliserende problemen vaak voor onzekerheid van de pleegouders (Vanderfaeillie et al., 2009). Dit veranderende opvoedgedrag kan op zijn beurt een invloed hebben op de ontwikkeling van het kind, wat opnieuw voor een toename van gedragsproblemen kan zorgen (Fisher, Gunnar, Chamberlain, Reid, 2000). Vanschoonlandt et al. (2012) vonden bovendien een positieve relatie tussen probleemgedrag van het pleegkind en de mate van stress bij de pleegouder.

Dit probleemgedrag blijkt in diverse studies samen te hangen met breakdown; het vroegtijdig beëindigen van de pleegzorgsituatie om negatieve redenen (Bastiaensen, 2001; Farmer et al., 2004; Leathers, 2006; McAuley & Trew, 2000; Minty, 1999; Newton et al., 2000; Redding et al., 2000; Sinclair et al., 2005; Strijker & Zandberg, 2001; Konijn et al., 2019). Strijker en Zandberg (2005) constateren bijvoorbeeld dat de kans op een breakdown twee keer zo groot is voor pleegkinderen met ernstig externaliserende gedragsproblemen in vergelijking met pleegkinderen waarbij geen sprake is van deze gedragsproblemen. In recent Vlaams onderzoek bleken gedragsproblemen van het kind als vaakst vermelde reden in 71% (mede) aan de basis van breakdown te liggen (Vanderfaeillie et al., 2018).

Evolutie tijdens plaatsing

Goemans, Van Geel en Vedder (2015) stelden in een meta-analyse vast dat het probleemgedrag van pleegkinderen over het algemeen stabiel blijft gedurende de plaatsing. Vanderfaeillie et al. (2013) vonden ook in Vlaams onderzoek dat in 47% van de gezinnen de gedragsproblemen stabiel bleven, in 37% werden deze net erger. Slechts in 16% van de onderzochte pleegzorgsituaties nam het probleemgedrag af gedurende de plaatsing (Vanderfaeillie et al., 2013). Het opvoedgedrag van de pleegzorgers was geassocieerd met gedragsproblemen: positief ouderschap was geassocieerd met minder gedragsproblemen. Meer opvoedstress was dan weer geassocieerd met een toename van gedragsproblemen (Vanderfaeillie et al., 2013).

In studies van Farmer, Moyers en Lipscombe (2004) en Sinclair, Wilson en Gibbs (2005) werden aanwijzingen gevonden dat de ernst van de gedragsproblematiek samenhangt met verandering van deze problematiek. In beide studies blijkt dat er sprake is van stabiliteit van deze problematiek naarmate de plaatsing vordert, behalve wanneer bij aanvang sprake is van ernstige gedragsproblematiek. Bij deze pleegkinderen was sprake van een significante toename van de gedragsproblematiek .

Ondersteuning

Vanschoonlandt et al. (2014) onderzochten de ondersteuningsbehoeften van pleegmoeders. 46% van de pleegzorgers gaf aan ondersteuning nodig te hebben bij het gedrag van het pleegkind, vooral wanneer dit kind angst, agressie of depressieve gevoelens toonde. Wanneer de pleegkinderen meer probleemgedrag vertoonden, wensten de pleegmoeders meer ondersteuning (Vanschoonlandt et al., 2014). Pleegzorgers wiens pleegkinderen meer externaliserende gedragsproblemen vertonen vragen meer ondersteuning (Van Holen, Vanderfaeillie, Vanschoonlandt, De Maeyer, & Stroobants, 2015). Ook in meer recent onderzoek (Vanderfaeillie, Gypen, West & Van Holen, 2020) bleken pleegzorgers meer ondersteuningsbehoeften te hebben, zowel op vlak van opvoeding als omgaan met ouders, wanneer het pleegkind meer gedragsproblemen vertoonde. De pleegzorgers waren op meerdere pleegzorgspecifieke domeinen minder tevreden wanneer hun pleegkind meer gedragsproblemen had.

Eén van de voornaamste redenen voor breakdown is dat pleegouders het probleemgedrag niet goed begrijpen en hier niet mee om kunnen (Chamberlain et al., 2008; Price et al.,

2009). Extra ondersteuning om zo beter met het probleemgedrag om te kunnen gaan, kan de kans op breakdown verlagen (Everson-Hock et al., 2012).

De helft tot driekwart van de pleegkinderen en pleegouders hebben extra ondersteuning bovenop de reguliere begeleiding nodig voor het omgaan met de gedragsproblemen (Kerker & Dore, 2006; Landsverk, Burns, Faw Stambaugh & Rolls Reutz, 2009). Pleegouders kunnen interventies volgen om op een positieve manier met het probleemgedrag van hun pleegkind om te gaan. Dit resulteert in een afname van het probleemgedrag en/of minder voortijdig afgebroken pleegzorgplaatsingen (Chamberlain, Moreland, & Reid, 1992; Fisher et al., 2000; Kalland & Sinkkonen, 2001). Dergelijke trainingen zijn het efficiëntst als ze worden aangeboden tijdens het verblijf van het pleegkind in het pleeggezin, de pleegzorgers de aangeleerde vaardigheden kunnen inoefenen (meestal met het aanwezige pleegkind) en ze geholpen worden bij en feedback krijgen over het gebruik ervan (Dorsey, Farmer, Barth, Greene, Reid & Landsverk, 2008).

Behandelingspleegzorg

1. PVO-SIM

PVO-SIM is gebaseerd op het sociale interactie model (SIM) en is gericht op de pleegzorgers van jonge pleegkinderen (tussen drie en twaalf jaar) die externaliserend probleemgedrag vertonen (Vanschoonlandt et al., 2012). Hierbij ligt de nadruk op positieve betrokkenheid, positief bekrachtigen, effectief disciplineren, toezicht houden en probleem oplossen (Vanschoonlandt et al., 2012). PVO-SIM bleek een effect te hebben op korte en lange termijn op externaliserend probleemgedrag van de pleegkinderen. Daarnaast bleek de ouderlijke stress te dalen na het volgen van PVO-SIM. Er werd geen effect gevonden op de kans op breakdown (Van Holen, Vanschoonlandt, & Vanderfaeillie, 2017). PVO-SIM wordt in alle provincies aangeboden.

2. PVO-GV

PVO-GV werd gebaseerd op het Non-ViolentResistance model of Geweldloos Verzet en is gericht op pleegzorgers van pleegkinderen met externaliserend probleemgedrag van zes tot achttien jaar (Van Holen et al., 2015). Er wordt ingezet op de actieve aanwezigheid in verzet tegen probleemgedrag, de emotieregulatie, het creëren van een ondersteunend netwerk en relatiegebaren (Van Holen et al., 2015). PVO-GV bleek effectief in het verminderen van opvoedingsstress en het verbeteren van bepaalde opvoedvaardigheden. Met betrekking tot gedragsproblemen werden slechts kleine niet significante effecten (afname) gevonden (Van Holen et al., 2016). Daarnaast zorgde PVO-GV voor een toename van ervaren steun (Van

Holen, Vanderfaeillie, Omer, & Vanschoonlandt, 2018). PVO-GV wordt in alle provincies aangeboden.

3. Ervaringsgerichte groepstherapie voor pleegkinderen

De groepstherapeutische begeleiding van een pleegkind beoogt het helpen verwerken van ingrijpende levensgebeurtenissen. Het doel is het ondersteunen en verstevigen van de mogelijkheden en krachten van het pleegkind. Dit gebeurt in groep, dus de pleegkinderen ontmoeten andere pleegkinderen. De effectiviteit voor de pleegzorgpopulatie is niet beoordeeld, maar groepspsychotherapie is een effectieve interventievorm is voor diverse diagnosegroepen in de geestelijke gezondheidszorg.

Bibliografie

- Bastiaensen, P. A. C. M. (2001). *Belaste pleegouders en verscheurde gezinnen. Onderzoek naar de wijze waarop pleegouders de opvoedingssituatie beleven en pleegkinderen de relatie met het pleeggezin en het gezin van oorsprong beleven* (Academisch Proefschrift). Nijmegen, Nederland: Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Chamberlain, P., Moreland, S., & Reid, K. (1992). Enhanced services and stipends for foster parents: Effects on retention rates and outcomes for children. *Child Welfare*, 71(5), 387-401.
- Chamberlain, P., Price, J., Leve, L. D., Laurent, H., Landsverk, J. A., & Reid, J. B. (2008). Prevention of behavior problems for children in foster care: Outcomes and mediation effects. *Prevention Science*, 9(1), 17-27.
- De Baat, M., Van den Bergh, P., & De Lange, M. (2015). *Richtlijn Pleegzorg*. Utrecht, Nederland: Nederlands Jeugdinstituut, Nederlands Vereniging van Maatschappelijk Werkers, Nederlands Instituut van Psychologen, Nederlandse Vereniging voor pedagogen en onderwijskundigen.
- Dorsey, S., Farmer, E. M., Barth, R. P., Greene, K. M., Reid, J., & Landsverk, J. (2008). Current status and evidence base of training for foster and treatment foster parents. *Children and youth services review*, 30(12), 1403-1416.
- Everson-Hock, E. S., Jones, R., Guillaume, L., Clapton, J., Goyder, E., Chilcott, J., ... & Swann, C. (2012). The effectiveness of training and support for carers and other professionals on the physical and emotional health and well-being of looked-after children and young people: a systematic review. *Child: care, health and development*, 38(2), 162-174.
- Farmer, E., Moyers, S., & Lipscombe, J. (2004). *Fostering adolescents*. Londen, England: Jessica Kingsley Publishers.
- Farmer, E., Moyers, S., & Lipscombe, J. (2004). *Fostering adolescents*. Jessica Kingsley Publishers.
- Fisher, P. A., Gunnar, M. R., Chamberlain, P., & Reid, J. B. (2000). Preventive intervention for maltreated preschool children: Impact on children's behavior, neuroendocrine

- activity, and foster parent functioning. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 39(11), 1356-1364.
- Gibbs, I., Sinclair, I., & Wilson, K. (2005). *Foster Children*. Jessica Kingsley Publishers.
- Goemans, A., van Geel, M., & Vedder, P. (2015). Over three decades of longitudinal research on the development of foster children: A meta-analysis. *Child Abuse & Neglect*, 42, 121-134.
- Hassink-Franke, L., Oud, M., & Beeres, M. (2015). Gedragsproblemen bij jonge kinderen. *Huisarts en wetenschap*, 58(7), 378-381.
- Heflinger, C. A., Simpkins, C. G., & Combs-Orme, T. (2000). Using the CBCL to determine the clinical status of children in state custody. *Children and youth services review*, 22(1), 55-73.
- Holtan, A., Rønning, J. A., Handegård, B. H., & Sourander, A. (2005). A comparison of mental health problems in kinship and nonkinship foster care. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 14(4), 200-207.
- Jones, G., & Morissette, P. J. (1999). Foster parent stress. *Canadian Journal of Counseling*, 33, 13-27.
- Kalland, M., & Sinkkonen, J. (2001). Finnish children in foster care: Evaluating the breakdown of long-term placements. *Child welfare*, 80(5), 513.
- Kerker, B. D., & Dore, M. M. (2006). Mental health needs and treatment of foster youth: Barriers and opportunities. *American journal of orthopsychiatry*, 76(1), 138-147.
- Konijn, C., Admiraal, S., Baart, J., van Rooij, F., Stams, G. J., Colonnaesi, C., ... & Assink, M. (2019). Foster care placement instability: A meta-analytic review. *Children and Youth Services Review*, 96, 483-499.
- Landsverk, J. A., Burns, B. J., Stambaugh, L. F., & Reutz, J. A. (2009). Psychosocial interventions for children and adolescents in foster care: Review of research literature. *Child Welfare*, 88(1), 49-69.

- Leathers, S. J. (2006). Placement disruption and negative placement outcomes among adolescents in long-term foster care: The role of behavior problems. *Child Abuse & Neglect*, 30, 307-324.
- Lipscombe, J., Moyers, S., & Farmer, E. (2004). What changes in 'parenting' approaches occur over the course of adolescent foster care placements?. *Child & Family Social Work*, 9(4), 347-357.
- McAuley, C., & Trew, K. (2000). Children's adjustment over time in foster care: Cross-informant agreement, stability and placement disruption. *British Journal of Social Work*, 30, 91-107.
- Minty, B. (1999). Annotation: Outcomes in long-term foster family care. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 40, 991-999.
- Newton, R. R., Litrownik, A. J., & Landsverk, J. A. (2000). Children and youth in foster care: Disentangling the relationship between problem behaviors and number of placements. *Child Abuse & Neglect*, 24(10), 1363-1374.
- Price, J. M., Chamberlain, P., Landsverk, J., & Reid, J. (2009). KEEP foster-parent training intervention: Model description and effectiveness. *Child & Family Social Work*, 14(2), 233-242.
- Redding, R. E., Fried, C., & Britner, P. A. (2000). Predictors of placement outcomes in treatment foster care: Implications for foster parent selection and service delivery. *Journal of Child and Family Studies*, 9(4), 425-447.
- Sawyer, M. G., Carbone, J. A., Searle, A. K., & Robinson, P. (2007). The mental health and wellbeing of children and adolescents in home-based foster care. *Medical journal of Australia*, 186(4), 181-184.
- Sinclair, I. (2005). *Fostering now: Messages from research*. London, England: Jessica Kingsley Publishers.
- Strijker, J., & Zandberg, T. (2001). *Matching in de pleegzorg*. Amsterdam, Nederland: SWP Uitgeverij.
- Strijker, P., & Zandberg, T. (2005). Breakdown in foster care. *International journal of child and family welfare*, 8(2/3), 76.

- Van Holen, F., Vanderfaeillie, J., & Trogh, L. (2007). Longitudinaal onderzoek naar gezinsbelasting en gedrags-en emotionele problemen in pleegzorg. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 46, 233-242.
- Van Holen, F., Vanderfaeillie, J., Vanschoonlandt, F., De Maeyer, S., & Stroobants, T. (2015). Explorative study into support needs of caregivers in short-term foster care regarding problem behaviour and dealing with biological parents. *European Journal of Social Work*, 18(1), 97-113.
- Vanderfaeillie, J., Goemans, A., Damen, H., Van Holen, F., & Pijnenburg, H. (2018). Foster care placement breakdown in the Netherlands and Flanders: Prevalence, precursors, and associated factors. *Child & Family Social Work*, 23(3), 337-345.
- Vanderfaeillie, J., Gypen, L., West, D., & Van Holen, F. (2020). Support needs and satisfaction of Flemish foster parents in long-term foster care: Associated characteristics of foster children, foster parents and foster placements. *Children and Youth Services Review*, 104990.
- Vanderfaeillie, J., Van Holen, F., & Trogh, L. (2009). De invloed van gedragsproblemen van pleegkinderen op het opvoedgedrag van pleegmoeders. *Kind en adolescent*, 30(2), 108-121.
- Vanderfaeillie, J., Van Holen, F., Trogh, L., & Andries, C. (2012). The impact of foster children's behavioural problems on Flemish foster mothers' parenting behaviour. *Child & Family Social Work*, 17(1), 34-42.
- Vanderfaeillie, J., Van Holen, F., Vanschoonlandt, F., Robberechts, M., & Stroobants, T. (2013). Children placed in long-term family foster care: A longitudinal study into the development of problem behavior and associated factors. *Children and Youth Services Review*, 35(4), 587-593.
- Vanschoonlandt, F., Van Holen, F., Vanderfaeillie, J., De Maeyer, S., & Andries, C. (2014). Flemish foster mothers' perceptions of support needs regarding difficult behaviors of their foster child and their own parental approach. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 31(1), 71-86.
- Vanschoonlandt, F., Vanderfaeillie, J., Van Holen, F., De Maeyer, S., & Andries, C. (2012). Kinship and non-kinship foster care: Differences in contact with parents and foster

child's mental health problems. *Children and Youth Services Review*, 34(8), 1533-1539.

Vanschoonlandt, F., Vanderfaellie, J., Van Hoen, F., De Maeyer, S., & Robberechts, M. (2013). Parenting stress and parenting behavior among foster mothers of foster children with externalizing problems. *Children and Youth Services Review*, 35(10), 1742-1750.

Whenan, R., Oxlad, M., & Lushington, K. (2009). Factors associated with foster carer well-being, satisfaction and intention to continue providing out-of-home care. *Children and Youth Services Review*, 31(7), 752-760.

